

Zľava: Tomáš Janovic, Fedor Gál, Eva Piovarcsy, Ivan Kameneč

Erratum

(Texty omylom neverejnené v predošlých číslach)

Ivan Kameneč	
Pôžitok z čítania (Janovica)	112
Kamila Štullerová	
Problémom je vedieť, čo čítať	114
EN: Problem is: What to Read	116
Albert O. Hirschman	
EN: The Passions and the Interests: Political Arguments for Capitalism before Its Triumph (excerpts)	119

Pôžitok z čítania (Janovica)

Ivan Kameneč

Tento text mal byť uverejnený v čísle #51 venovanom osemdesiatke Tomáša Janovica. Redakcia sa ospravedlňuje autorovi ako aj jubilantovi T. J. (S. A.)

Pri čítaní textov Tomáša Janovica mám vždy príjemné pocity radosti, zadosťučinenia alebo akéhosi myšlienkového maškrtania. Nech mi je odpustené, že pri listovaní každého nového čísla časopisu *.týždeň* najprv hľadám pravidelnú Janovicovu „smutnú anekdotu“, na ktorú sa teším. Viem, že na nič sa rýchlejšie nezabúda ako na noviny zo včerajšieho dňa (týždňa), a preto vždy s nádejou netrpezlivo čakám, kedy výber zo „smutných anekdot“, glos a aforizmov bude publikovaný v samostatnej filigránskej zbierke. Neskromne sa pýšim tiež faktom, že aj ja pravidelne dostávam od Tomáša milý vianočný dar: novoročný pozdrav zostavený z výberu jeho najčerstvejších aforizmov. Je to čitateľská lahôdka a príjemné vykročenie do začínajúceho roka, hoci viem, a Janovicove múdre texty ma v tom sústavne utvrdzujú, že oddávať sa ľahkovážnemu optimizmu a nádejam je nepatričné, prinajmenšom naivné. Veď *Naša pamäť sa nedá použiť ani ako šnúrka do topánok – taká je krátka; Potrebujeme ilúzie, aby sme mali z čoho vytriezviť – so smutnými dôsledkami pre nás aj pre všetkých, ktorých sme svojimi ilúziami nadšene opíjali.*

Často sa mi stáva, že pri čítaní Tomášových aforizmov sa pristihnem, ako sa nad nimi nahlas smejem, čo je u čitateľa zriedkavosť. Je to však často „smiech cez slzy“. Tuším, že aj sám autor veľa svojich úsmevných aforizmov a smutných anekdot písal cez slzy, z pohľadu múdreho, skúsenostami poučeného skeptika, priameho alebo nepriameho svedka udalostí, ktoré v 20. storočí, hlavne počas existencie dvoch totalitných režimov, postihli nielen samého autora a jeho blízke okolie, ale aj celú slovenskú spoločnosť, hoci si to nie vždy uvedomujeme alebo nechceme uvedomiť. Janovic nám to však svojím originálnym spôsobom pripomína. História totiž nie je učiteľkou života, a preto sa minulé absurdnosti vo svojej pôvodnej alebo modifikovanej podobe vracajú do nášho verejného života. S nečakanou aktuálnosťou sa dotýkajú aj dneška: *Nekompromisní pravcoví ekonómovia by koncentráky sprivatizovali, a nekompromisní ľavicoví by ich znárodnilí; Súdruhovia už nebudú znárodňovať – všetko sprivatizovali; Načo je pravica, keď má obe ruky ľavé?; Slobodný svet umožňuje šíriť myšlienky proti slobodnému svetu; Demokracia sa najmenej demokraticky správa k demokratom; Lož a Pravda sa stále usilujú o dvoj kariérové manželstvo.* Janovic vie pobadať pre spoločnosť varovné signály a presne ich v aforistickej skratke pomenovať: *Populistu najprv počúvame a potom poslúchame; Keď hovoria, čo chceme počuť, môžu robiť, čo nechceme vidieť;*

Žena naletí lichôtke: „Milujem ťa“, a muž lichôtke: „Miluje ťa národ“; Nečakaná pravda nás väčšmi rozčúli ako lož, na ktorú sme si už zvykli; Náš demokrat chce rozhodovať, kto smie byť demokrat; Nenazývaj lož právom na vlastný názor! Tomášova bohatá slovesná tvorba je už dlho objektom záujmu literárnych teoretikov a historikov. Mne sa však ako čitateľovi zdá, že obsah a formu Janovicových textov vari najlepšie vystihol Milan Lasica: *Tak málo slov a tak veľa myšlienok!* Ťažko už hľadať presnejšiu charakteristiku jeho tvorby.

Napriek tomu neodolám pokušeniu dotknúť sa jednej témy, ku ktorej sa Janovic neustále vracia a ktorá ma vari najviac oslovuje, lebo svojím obsahom je mi blízka, čo asi spôsobuje moja profesionálna orientácia. Veľa jeho aforistických postrehov má totiž neformálny nadpis: *Pri čítaní našich dejín*. Mimochodom, autor študoval popri slovenčine aj históriu, ktorej výstižné reflektovanie je v jeho textoch pravidelne prítomné. A nielen tam, kde to signalizuje vyššie spomenutý nadpis, ale aj v iných aforizmoch v podobe akejsi satirickej skratky filozofie a zmyslu dejín. Tomáš v nich nehovorí o jednotlivých konkrétnych udalostiach či osobnostiach našej minulosti, ale raz s jemným, inokedy s razantným „pinkaním“ o nich uvažuje, nastavuje nám v nich zrkadlo nášho správania, našej malichernosti, zbabelosti, pokrytectva, oportunistu, no aj falošného hrdinstva, pozérskeho vlastenectva, smiešnosti. Práve preto sa on sám neraz stáva terčom primitívnych nenávistných útokov zo strany zakomplexovaných ľudí, ktorí sa pasujú za pravoverných vlastencov, za jediných skutočných ochrancov národa a štátu, za najpovolanejších interpretov národných dejín. Nechápu, že kritická či satirická sebareflexia vlastných dejín a vlastnej prítomnosti je pre každú spoločnosť životne dôležitá. Práve im adresuje básnik slová: *Tak čo, milý národovec – máme byť len národ oviec? ...Slušný človek si najlepšie pamätá to, za čo sa najviac hanbí.*

A ešte niekoľko postrehov, ktoré napadli Janovicovi pri čítaní našich dejín: *Vždy sme sa bili za pravdu. Do prs; Boli sme smelí, len keď sme smeli; Kolaborácia je náš prejav životaschopnosti; Obesíme vždy toho, kto s nami ťahal za jeden povraz; Máme talent byť na nesprávnej strane, aj keď sme na správnej; Február, August, November sú naše dejiny – a koľko mesiacov je ešte v talóne. Máme sa na čo tešiť; Jeden Boh, jeden národ, jedna strana, jeden vodca – na všetko si mal iba jeden život; Prezúť sa zo sedliackych čižiem do poltopánok trvá dve-tri generácie a z poltopánok do nacionalistických čižiem dve-tri minúty.*